

Agnieszka Strykowska

"Stronnictwo Chłopskie (1926–1931) :
studium z dziejów myśli politycznej",
Ewelina Podgajna, Lublin 2011 :
[recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 10, 191-194

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Agnieszka Strykowska

**EWELINA PODGAJNA: *STRONNICTWO CHŁOPSKIE
(1926–1931). STUDIUM Z DZIEJÓW MYŚLI
POLITYCZNEJ*
LUBLIN 2011, 276 SS.**

Stronnictwo Chłopskie w latach 1926–1931 było trzecią co do wielkości partią ludową. Powstało 12 stycznia 1926 r. z połączenia grup rozłamowych wywodzących się z Polskiego Stronnictwa Ludowego Wyzwolenie, Polskiego Stronnictwa Ludowego Piast i Związku Chłopskiego. Ugrupowanie istniało do 15 marca 1931 r., kiedy to zjednoczyło się z PSL Piast, PSL Wyzwolenie, w wyniku czego powstało Stronnictwo Ludowe. SCh, pomimo że działało niespełna sześć lat, odegrało ważną rolę w procesie budowania świadomości chłopskiej i narodowej. O dużych wpływach stronnictwa świadczyła m.in. liczebność jego klubu poselskiego. W wyborach parlamentarnych 4 i 11 marca 1928 r. SCh uzyskało 639 861 głosów (10,4%), co dało 25 mandatów poselskich i drugie miejsce wśród stronnictw ludowych obecnych w Sejmie II kadencji. W kolejnych wyborach w 1930 r. stronnictwo zdobyło 17 mandatów poselskich. Dla porównania liczby mandatów uzyskanych przez inne stronnictwa ludowe z listy Centrolewu wynosiły: PSL Wyzwolenie – 19, PSL Piast – 17.

Silna pozycja i duże wpływy w ruchu ludowym były wynikiem prezentowania przez SCh wyrazistej myśli politycznej, w której naczelną rolę zajmowała wizja państwa polskiego. Na myśl polityczną składają się poglądy i koncepcje aprobujące lub negujące ustroj państwa oraz tworzenie wyobrażenia ładu społecznego. Poznanie myśli politycznej partii wymaga ukierunkowania na analizę i rekonstrukcję koncepcji i poglądów, które składają się na całościowe kierunki wizji państwa.

Monografia autorstwa Eweliny Podgajnej jest pierwszą rozprawą dotyczącą myśli politycznej SCh. Co prawda na początku lat sześćdzie-

siątych opublikowana została praca Alicji Więzikowej pt. *Stronnictwo Chłopskie 1926–1931*, dotyczyła ona jednak przede wszystkim działalności Stronnictwa. Badania nad ruchem ludowym są zaawansowane, jednakże dotychczasowe monografie w dużej mierze ukierunkowane były na działalność partii politycznych. Należy wskazać na postęp w badaniu myśli politycznej ludowców, choć brakuje jeszcze syntetycznych monografii dotyczących tej problematyki.

Autorka recenzowanej książki przedstawia czytelnikowi w sposób całościowy i syntetyczny niezbadaną dotychczas myśl polityczną prezentowaną przez SCh w latach 1926–1931. Ponadto dokonuje porównania różnych elementów myśli politycznej SCh z myślą PSL Wyzwolenie i PSL Piast. Pojawia się także odniesienie do rozwiązań ustrojowych zaczerpniętych z innych państw. Autorka zajęła się głównie myślą polityczną SCh w kategoriach politologicznych; czynnikami determinującymi koncepcje i poglądy partii oraz ewolucją myśli politycznej SCh i jej miejscem w dorobku ideowym ruchu ludowego.

Na podkreślenie zasługuje obszerna bibliografia, którą Autorka wykorzystwała w swojej rozprawie. Oprócz literatury naukowej dotyczącej myśli politycznej SCh i historii II Rzeczypospolitej E. Podgajna skorzystała również z bogatej bazy źródłowej. Wymienić należy głównie dokumenty polityczne partii, uchwały, rezolucje, druki ulotne, mowy parlamentarne posłów i senatorów, prace teoretyków i przywódców ugrupowania, prasę centralną i lokalną. Dzięki nim udało się Autorce ukazać poszczególne segmenty myśli politycznej SCh, a także przedstawić zróżnicowanie członków partii pod względem ideowym.

Monografia ma układ problemowy. Składa się z pięciu rozdziałów i obejmuje całokształt poglądów na przyszły ustrój Polski prezentowanych przez SCh. Autorka przedstawiła koncepcje narodu i państwa, rolę i znaczenie chłopów oraz innych warstw społecznych, poglądy na ustrój polityczny (władza ustawodawcza i wykonawcza, sądownictwo i samorząd), a także zakres wolności, praw i obowiązków obywateli, ustrój gospodarczy aż po bezpieczeństwo państwa. Dzięki tak przejrzystemu układowi treści czytelnik może bez trudu zapoznać się z kolejnymi segmentami myśli politycznej prezentowanej przez SCh.

W pierwszym rozdziale o charakterze wprowadzającym Autorka przedstawiła ideowe uzasadnienia myśli politycznej SCh, koncepcje dotyczące państwa, narodu i miejsca chłopów wśród innych warstw społecznych. Wyraźnie zdefiniowała sojuszników i wrogów chłopów. SCh opowiadało się za przyznaniem chłopom należytego udziału we

władzy państwowej proporcjonalnie do ich liczebności, ponieważ „Naród polski – to my! Bo my stanowimy jego liczbę, treść i siłę żywotną” [s. 17]. Chłopów uważano za najstarszą i najliczniejszą warstwę społeczną, z której wywodziły się pozostałe. Autorka wskazała, że podstawę refleksji historycznej SCh stanowiła przeszłość Polski, niedola chłopów będąca efektem działań szlachty. Dokonała oceny przeszłości i rzeczywistości politycznej. Oprócz analizy historycznej przybliżyła rozumienie przez SCh takich pojęć jak: naród, suweren, lud, państwo, Polska. Swoiste novum stanowiło przedstawienie koncepcji „klasowej polityki chłopskiej”.

Rozdział drugi składa się z czterech podrozdziałów. Dotyczy ustroju państwa i ładu politycznego. Scharakteryzowano w nim takie kwestie jak władza ustawodawcza i wykonawcza, jurysdykcja i samorząd. Czytelnik w pierwszym podrozdziale może dowiedzieć się o genezie i poglądach SCh dotyczących legislatywy. Ugrupowanie przez cały okres działalności opowiadało się za ustrojem republikańskim (jednoizbowym parlamentem wybieranym na trzy lata w pięcioprzymiotnikowych wyborach). W dalszej części rozdziału czytamy o koncepcjach partii dotyczących pozostałych elementów ładu politycznego. Organy wykonawcze miały się opierać na dwustopniowym systemie: prezydent (wybierany w wyborach powszechnych) i rząd. Jak podkreśliła Autorka, poszanowanie prawa odgrywało istotną rolę w poglądach SCh, dlatego sądy miały być apolityczne, bezstronne, tanie i dostępne dla każdego. Jedną z ważniejszych propozycji ugrupowania była koncepcja ludowładztwa, której podstawą miał być samorząd. Swoistą szkołą wychowania obywatelskiego miała być decentralizacja.

W rozdziale trzecim omówione zostały wolności, prawa i obowiązki obywateli oraz miejsce jednostki w państwie. Poza wymienionymi elementami czytelnik znajdzie w nim odpowiedź na pytanie o status kobiety w koncepcjach ugrupowania. SCh głosiło hasło zagwarantowania kobietom prawa równego z mężczyznami. Ponadto w rozdziale tym zawarte zostały informacje dotyczące stosunku partii do mniejszości narodowych (prawo do tworzenia własnych organizacji religijnych, dobroczynnych, wychowawczych). Na podkreślenie zasługuje przybliżenie przez E. Podgajną stosunku SCh do duchowieństwa, religii i oświaty. Ugrupowanie bezwzględnie opowiadało się przeciwko zaangażowaniu Kościoła rzymskokatolickiego w kwestie polityczne, a religię traktowano jak sprawę prywatną każdego obywatela.

W kolejnym rozdziale można zapoznać się z poglądami stronnictwa na temat gospodarki. Ukazana została wizja SCh dotycząca form wła-

sności środków produkcji (własność prywatna, państwowa, spółdzielcza). Opisana została także rola działów wytwórczych takich jak rolnictwo i przemysł.

Ostatni rozdział poświęcony został bezpieczeństwu państwa. Autorka w przystępny sposób wyjaśniła stanowisko SCh w kwestii armii i obronności. Zrekonstruowane zostały wizje na temat granic Polski, stosunków z sąsiadami, sojuszów zewnętrznych i bezpieczeństwa zbiorowego.

Monografia Eweliny Podgajnej jest znaczącym osiągnięciem w dziedzinie badań nad myślą polityczną ruchu ludowego. Autorka w sposób całościowy i kompletny zgromadziła wszystkie źródła dotyczące wybranego zagadnienia. Na podkreślenie zasługuje ścisły związek treści z tytułami rozdziałów i podrozdziałów oraz kompetentne wnioskowanie. Książka ma duże walory badawcze i poznawcze. Może służyć jako podstawa dla innych badaczy zamierzających zająć się polską myślą polityczną. Powinna stać się lekturą studentów politologii oraz stanowić doskonałą pomoc dla wszystkich zainteresowanych myślą polityczną ruchu ludowego.